

TRADICIONALNOST PRIREDITEV KRAVJI BAL, VASOVANJE IN KMEČKA OHCET V BOHINJU S PERSPEKTIVE NJIHOVIH ORGANIZATORJEV

MATEJA HABINC

Članek analizira predstave o tradicionalnosti sodobnih turističnih prireditev Kravji bal, Vasovanje in Kmečka ohcet. Primerja predvsem vsebine prireditev v času njihovega nastanka, v petdesetih in deloma tudi šestdesetih letih prejšnjega stoletja ter v sodobnosti, pri čemer se med drugim posveča razumevanju »etnografske ustreznosti«.

Ključne besede: Bohinj, prireditve, Kravji bal, Vasovanje, Kmečka ohcet.

This article analyzes contemporary perceptions about the traditional character of the contemporary tourism events in Bohinj known as the Cows' Ball (Kravji bal), Village Serenade (Vasovanje), and Country Wedding (Kmečka ohcet). The comparison primarily focuses on the content of the events, both when they were first held in the 1950s and 1960s and currently, and detailed attention is given to the contemporary understanding of "ethnographic adequacy."

Key words: Bohinj, events, Cows' Ball, Village Serenade, Country Wedding.

Kravji bal je turistična prireditve. Vse, kar se doda tradicije, je sekundarno. ... Malo zato, da sploh imaš neko poanto prireditve in da jo tudi predstavljaš kot tako. V realnosti je pa to vseeno. Dejansko je to velika turistična prireditve, veselica, nek praznik Bohinja, zaključek turistične sezone ... vključuje tudi nekatere stvari, da ne moreš s strokovnega vidika ravno reči, da se ne trudimo.

Kravji bal, Vasovanje, Kmečka ohcet in Kresna noč so prireditve, ki jih po drugi svetovni vojni ustanovljeno Turistično društvo Bohinj – do sprejetja Zakona o pospeševanju turizma leta 1998 eno najmočnejših turističnih društev v Sloveniji (Bajuk Senčar 2005: 98) – označuje kot svoje tradicionalne turistične prireditve. Tradicija se rabi po eni strani kot oznaka za njihovo kontinuiteto, po drugi strani pa gre tudi za vsebinsko oznako prireditev. V prispevku me zato zanima, kaj tradicionalnost organizatorjem danes pomeni. Če bi izhajala zgolj iz uvodnega navedka, ki se nanaša na Kravji bal, bi lahko namreč domnevala, da je pri vseh omenjenih prireditvah tradicija predvsem nekaj »sekundarnega«, ki da prireditvi »poanto«. A kot se je pokazalo, to ne velja za vse prireditve in je odvisno od več dejavnikov. Ugotoviti skušam, kako organizatorji upravičujejo vsebinske spremembe prireditev, a dogodke obenem še vedno razumejo in predstavljajo kot tradicionalne, posvečam pa se tudi njihovim predstavam o pravilnem prikazu in ustreznem vključevanju tradicije. Najprej me torej zanima, kaj jim tradicija pomeni in kako jo uporabljajo, zakaj se jim zdi sklicevanje nanjo (še vedno) legitimno, vsaj obrobno pa skušam reflektirati tudi lastno raziskovalno delo.

Ob analizi pogovora z odgovornim za prireditve v Turističnem društvu Bohinj se mi je namreč nenehno postavljalo (retorično) vprašanje, kako bi potekal pogovor, če v njem ne bi bila udeležena etnologinja, ampak npr. ekonomistka ali kaka druga sogovornica, ki bi ji

bilo popolnoma jasno, da je tradicija v sodobnosti predvsem oznaka oziroma marketinška strategija (prim. Poljak Istenič 2008: 71). Bolj kakor avtoetnografija se mi zdijo povedni predstave o rabi tradicije in odnosi do nje, ki izhajajo od stroke ali strok in se prenašajo na ljudi, organizatorje in izvajalce prireditve. Zanimivo je tudi, kako se te predstave odvisne od časa, prostora in družbenega konteksta. S sklicevanjem na strokovnost se (tradicionalne) prireditve vsebinsko torej spreminjajo, obenem pa jih tudi njihovi organizatorji po vsebinski strani še vedno prikazujejo kot tradicionalne. Članek zato začenjam z osnovnimi podatki o posamičnih prireditvah – o Kravjem balu, Vasovanju in Kmečki ohceti¹ – nadaljujem pa s sodobnimi percepcijami njihove tradicionalnosti. Besedilo temelji na pogovoru z referentom za prireditve pri TD Bohinj Juretom Sodjo,² pregledala pa sem tudi arhivsko gradivo in periodične vire.³

KRAVJI BAL

V letih med obema svetovnjima vojnoma so po virih v gostilni pri Tomaževcu v Bohinjski Češnjici poznali jesensko druženje gospodarjev in majerjev, na katerem so se ob glasbi in plesu zabavali tudi drugi obiskovalci gostilne. Okoli leta 1925 se je porodila ideja, da bi se tej gostilniški zabavi in praznovanju planšarjev ob koncu pašne sezone zaradi sočasnega sklepa turistične sezone pridružili natakarij bohinjskih hotelov. Dogajanje se je iz Bohinjske Češnjice preselilo v Ukanc, takšno označitev konca sezone dveh na območju Bohinja pomembnejših gospodarskih dejavnosti – planšarstva in gostinstva – pa mnogi domačini in današnji prireditelji pojmujejo za predhodnico prireditve Kravji bal (prim. Šilc 2010: 6). Nanjo so se v lokalnem turističnem društvu sklicevali že leta 1954, ko so 3. oktobra organizirali »prvi po drugi svetovni vojni stari tradicionalni Bohinjski kravji bal« (1955-12.pdf: 2). Prve povojne pobude lokalnega turističnega društva za organizacijo prireditve,

¹ Na tem mestu izpuščam obravnavo Kresne noči.

² Vsi neoznačeni navedki v besedilu se opirajo na pogovor in korespondenco z organizatorjem Juretom Sodjo 15. avgusta 2012 in so poknjženi.

³ Pri vajah pri predmetu Ritualni Slovenije na Oddelku za etnologijo in kulturno antropologijo Filozofske fakultete Univerze v Ljubljani so študenti v študijskem letu 2012–2013 sondažno pregledovali zapisnike sestankov Turističnega društva Bohinj, dostopne na spletni strani omenjenega društva (http://www.bohinj-info.com/si/turisticno_drustvo_bohinj/organi/zapisniki.html), in sicer od leta 1946 do 2006, prav tako so za čas od leta 1978 do 2010 (brez let 1986 in 2008) pregledovali junijske, julijske, avgustovske, septembrske in oktobrske številke časopisa *Gorenjski glas*. Gradivo o prireditvah sem zbirala z natančnejšim pregledom julijskih, avgustovskih in septembrskih števil istega časopisa med letoma 2001 in 2011. Za ta čas sem bila pozorna tudi na objave v drugi periodiki, natančneje pa sem pregledovala zapisnike sestankov Turističnega društva Bohinj od leta 1946 do 1960 ter od 2008 do 2012. Kravji bal sem si ogledala leta 2011, Vasovanje in Kmečko ohcet pa leta 2012. Arhivske vire v članku navajam z oznakami dokumentov na spletnih straneh TD Bohinj, v seznamu referenc pa izpisujem celotne naslove dokumentov. Spletne vire v članku navajam okrajšano, v seznamu literature in virov pa je izpisan popoln naslov spletne strani, na periodične vire se sklicujem le med besedilom, in sicer z navedbo vira, z datumom in stranjo objave.

s katero bi v Bohinju sklenili turistično sezono, lahko v zapisnikih Turističnega društva Bohinj sicer zasledimo že prej, npr. leta 1951 (prim. 1951-5.pdf; 1951-7.pdf), poimenovanje pa je leta 1953 društvu priporočil zastopnik republiške Turistične zveze.⁴ Leta 1954 je prireditev prav tako kot predvojna zabava potekala pri hotelu Zlatorog v Ukancu, njen osrednji dogodek pa je bil spreved petih tropov živine, ki jo je na prizorišču spremljala skupina sirarjev. Sprevedu je sledilo ocenjevanje živine, nato pa še odgon za prireditveni prostor in pozdrav skupinam, »z vsem orodjem in prtljago«, postavljenim pred prireditveni oder. Pevci so zapeli, komisija je pozdravila vse navzoče, razglasila rezultate ocenjevanja in lastnikom živine podelila denarne nagrade. Zatem so majerji vse stvari odnesli in se vrnili na prireditveni prostor, sledila sta nastop folklorne skupine in otvoritev »planšarskega plesa« (1954-1.pdf). Tudi dve leti pozneje⁵ so kmečke zadruge vsaka v svojem okolišu za Kravji bal organizirale »spreved tropov iz planin« (1956-6.pdf, 2), osrednjo vlogo na dogodku pa so imeli planšarji oziroma majerji in majerice.⁶ Na prireditvenem prostoru je društvo postavilo mlaje, napise in zastave, ker pa ni več zmoglo samo poskrbeti za vso gostinsko ponudbo,⁷ je del te prepustilo posameznim bohinjskim hotelom.⁸

Prireditev se je v primerjavi z dogajanjem, ki ga imajo organizatorji za predhodnika Kravjega bala, v 50. letih prejšnjega stoletja iz gostilniške zabave predvsem za živinorejce in pozneje še gostince spremenila v turistični dogodek za najširšo javnost. Gostilniška zabava se je sicer že pred drugo svetovno vojno iz Bohinjske Češnjice preselila v Ukanc, tam pa so organizatorji Kravji bal zaradi doslednejšega pobiranja vstopnine, boljše prometne ureditve

⁴ Potem ko je napovedal okrožnico za sestavo »perspektivnih planov za pospešitev turizma«, je tudi priporočil, »da se uvede tradicionalni kravji bal« (1953-1.pdf: 7).

⁵ Spored Kravjega bala je bil zasnovan podobno gospodarsko-tekmovalno, prireditev pa je bila povezana z večdnevним, predvsem z živinorejo povezanim dogajanjem: »5. in 6. (10. – op. p.) ogled kmetijske razstave v Ukancu; Ogled sirarn in planšarstva po planinah. 6. 10. ob 8. uri zvečer pri hotelu Pod Voglom 'Vasovanje – fantovanje' izvaja folkora TD Bohinj in pevsko društvo Tomaža Godca. 7. 10. dopoldan poskušanje sira in mlečnih izdelkov v sirarni v Ukancu. Popoldan ob 13.30 uri otvoritev Kravjega bala« (1956-6.pdf, 2). Spored prireditve, ki se je začela zgodaj popoldne, so ustvarjali tudi godbeniki, zbor in folklorne skupine, končala pa se je z zabavo oziroma veselico. Organizatorji so ob tem poudarjali lokalnost oziroma regionalnost glasbenega sporeda: mešani zbor je planšarje pozdravil z »Bohinjsko pesmijo«, pesmi so peli »Bohinjski pevci«, »Gorenjski godci« pa so poskrbeli za glasbo na veselici (1956-6.pdf).

⁶ Deležni so bili, npr., dveh pozdravov, najstarejši majer in majerica pa sta odprla »ples majerjev in planšarjev« (1956-6.pdf).

⁷ Na Kravjem balu leta 1956 so prodajali belo in rdeče vino, buteljke, slivovko, pelinkovec, konjak, likerje, pivo, sodavico, slatino, kokto, sendviče, pecivo in klobaso s kruhom, in sicer po enotnih in vnaprej določenih cenah; kot vstopnico za prireditev so obiskovalci prejeli zvonček, obešen na vrvi (1956-6.pdf). Leta 1960 je gostinska ponudba obsegala še klobase iz zaseke in sir, kuhali naj bi tudi žgance. Istega leta so na Kravjem balu pripravili tudi srečelov z naslednjimi nagradami: junica, hleb sira, zvonec, dežica zaseke in klobas ali kuhanega masla ali skute ter teden dni bivanja v hotelih Zlatorog, Pod Voglom in Jezero (1960-5.pdf in 1960-9.pdf).

⁸ Posameznike, ki so pomagali prodajati, so spodbujali s pet odstotnim zneskom od prodaje, vsa gostinska podjetja v okolici prireditvenega prostora pa so morala v dneh Kravjega bala društvu plačati odškodnino oziroma prispevek v višini desetih odstotkov od celotnega (gostinskega in prenočitvenega) prometa (1956-6.pdf).

in parkiranja leta 1962 iz okolice hotela Zlatorog preselili na današnji prireditveni prostor čez Savico (1962-5.pdf, 1). Tudi prihod planšarjev iz planin in prigon živine so, tako kot še danes, zaigrali že v prvih letih prireditve. Leta 1956 so na Kravjem balu še »organizirali sprevod tropov iz planin« (1956-6.pdf, 2), že leta 1960 pa so se organizatorji skušali s kmeti dogovoriti, da bi živino prignali iz planin nekaj dni prej, kakor so sicer načrtovali, in sicer zato, da bi jo lahko prignali še na Kravji bal in tam uprizorili prigon s planin.⁹ Za to so bili kmetje že kmalu nagrajeni oziroma vsaj že leta 1961 plačani, saj so za prireditev, kot je to društvo takrat razumelo, »delali propagando« (1961-15.pdf, 2). Kravji bal so s tem že od prvih povojnih let na simbolni ravni poudarjali kot del »tradicionalne« živinoreje, a so bolj kot k razvoju planšarstva prispevali k razvoju (množičnega) turizma. Če je šlo pred drugo svetovno vojno za dogodek za planšarje (in gostince), je bil poslej Kravji bal že zamišljen kot množična turistična prireditev »za druge«, pri čemer je bilo planšarstvo instrumentalizirano, postalo je vsebinska iztočnica programske ponudbe. Ta iztočnica je v naslednjih desetletjih doživela številne dopolnitve,¹⁰ a prikaz prigona živine iz planin je vse do danes ostal osrednji dogodek Kravjega bala, danes ene večjih turističnih prireditev na območju Bohinja.¹¹ A vsi člani lokalnega turističnega društva se (ne le) v zadnjih letih ne strinjajo s prirejanjem Kravjega bala in drugih (množičnih) prireditev, ki so za društvo finančna izguba.¹² Toda argument tradicionalnosti kot prepoznavnosti in identitete, na katerega se sklicujejo predvsem starejši člani društva, Kravji bal (še vedno) ohranja, saj »so osnovne tri tradicionalne prireditve¹³ tako pomembne, da jih je potrebno ohraniti in nadalje razvijati« (2008-8.pdf, 2–3). V želji po večjem obisku in manjši finančni izgubi so v zadnjih letih podobno kot že pred desetletji (prim. 1961-4.pdf) Kravji bal začeli povezovati z drugimi dogodki pa tudi tržiti in prodajati »paketno«. Od leta 2009 je Turistično društvo Bohinj tako ponujalo Etnovikend,¹⁴ v okviru katerega je v petek potekal Planšarski dan, v soboto

⁹ Gl. npr.: »Vprašali smo Cvetka /Ukca/, če bi se dalo s Studorci urediti tako, da bi prignali živino par dni prej s planin, da bi lahko postavili 'kravji bal' red 20/9, in pravi, da bi za dva ali tri dni šlo, več pa ne verjame« (1960-3.pdf, 1).

¹⁰ Iz zadnjega desetletja naj omenimo le nekatere. Leta 2003 in 2004 se je prireditev začela že dopoldne, in sicer z nastopom godbe na pihala in mažoretke, popoldne pa so se obiskovalci Kravjega bala lahko pomerili v streljanju s fračo, žaganju z žago amerikanko, metanju konjskih podkev (Gorenjski glas, 16. 9. 2003: 1). Leta 2010 so organizatorji kot programska novost predstavili konjski trg, na katerem so stregli člani konjeniškega društva, prirejali zabavne igre, otroci pa so lahko jezdili konje. Istega leta je bilo na prireditvenem prostoru več površine namenjene stojnicam in šotoru, kjer so potekale celodnevne otroške delavnice (2010-6.pdf, 7).

¹¹ Leta 2003 in 2004 se je prireditve po poročanju *Gorenjskega glasa* udeležilo okoli šest tisoč ljudi (Gorenjski glas, 16. 9. 2003: 1 in 14. 9. 2004: 21), doslej največ pa se je zbralo devet tisoč obiskovalcev: »Ker imamo vstopnino, je cilj, da je čim več ljudi.«

¹² Podobni pomisleki so se pojavili že v 60. letih prejšnjega stoletja, npr. leta 1961 (gl. npr. 1961-4.pdf).

¹³ Kravji bal, Vasovanje in Kmečka ohcet.

¹⁴ Enega ob koncu tedna, ko potekata Vasovanje in Kmečka ohcet, drugega pa do leta 2012 v času Kravjega bala.

rekreativni kolesarski maraton, v nedeljo pa Kravji bal.¹⁵ Ime Etnovikend so izbrali načrtno oz. z besedami organizatorja »piarovsko«, da bi z njim pritegnili pozornost medijev in posredno povečali število turističnih nočitev: 16 A ker zelenih učinkov s tem niso dosegli, Etnovikenda ob Kravjem balu septembra leta 2012 ni bilo več.

Velike pozornosti so v zadnjih letih tako deležna poimenovanja, organizatorji pa se posvečajo tudi ponudbi tistega, kar naj bi po njihovem mnenju »etnografsko sodilo« v prireditve. Poleg podarjanja bohinskega sira¹⁷ so leta 2011 iz kulinarčne ponudbe Kravjega bala umaknili čevapčiče. »Smo se dogovorili, da na Kravjem balu ne bo čevapčičev, saj etnografsko ne sodijo sem,« je povedal glavni organizator prireditve Jure Sodja iz Turističnega društva Bohinj« (Gorenjski glas, 20. 9. 2011: 4). Čeprav je takšna odločitev predvsem »piarovsko uspešna stvar«, je njen rezultat tudi vsebinski in po oceni organizatorjev predvsem pozitiven. Podobno naj bi pred slabim desetletjem poročanje s Kravjega bala o tem, kako mleko iz Bohinja vozijo v Vipavo, medtem ko bohinski sir lokalna sirarna izdeluje iz mleka od drugod (Gorenjski glas, 16. 9. 2003: 1 in 14. 9. 2004: 21), vplivalo na ponovno pridelavo bohinskega sira iz mleka, pomolzenega v Bohinju. Organizatorji z natančnim dogovorom z gostinci spodbujajo tudi večjo ustvarjalnost, čim bolj mikavno in raznovrstno kulinarčno ponudbo:

In matevž, ne vem, je prišel lani prvič na Kravji bal, štruklji ... To so super. To so dopolnitve. To je tisto, ... Manjka mogoče ta, res prava planšarska hrana, močnik, take stvari. Ampak je pa to težko prodat.

Organizatorji naj bi podobno skušali vplivati na prodajo izdelkov po stojnicah: izhodišče pri vsakoletnem izrisovanju tlorisa prireditvenega prostora je tako gostinska ponudba, ločiti pa skušajo stojnice z izdelki predvsem domače in umetnostne obrti, za katere je najemnina nižja. Ker pa prireditve nima več generalnega sponzorja, so vsaj leta 2011 obiskovalci kmalu za vhom na prireditveni prostor srečali trgovce, ki so za najemnino stojnic plačali nekoliko več, ali pa tiste, ki so prispevali več za srečelov, npr. prodajalca plina. Čeprav skušajo prireditelji, kot pravijo, »ne naredit ciganerijo«, jim prodaja na tržničnih stojnicah vendarle pomeni denar. Prodajna usmerjenost prireditve pa naj bi bila vse bolj všeč tudi obiskovalcem, »ker je za ljudi to zanimivo ..., ljudje imajo radi tržnice«. Raznovrstna gastronomska, prodajna pa tudi razstavna in druga – glasbena, plesna – ponudba na Kravjem balu naj bi tako vsaj načelno spodbujala obrobne ali dopolnilne gospodarske panoge, med njimi tudi živinorejo, ter jih, kakor npr. gozdarstvo, kazala kot dodatne zaposlitvene možnosti lokalnega

¹⁵ Dogodki so opisani takole: »Začetek je bil v Bohinjski sirarni, kjer so obiskovalce vodili na ogledu le-te, seveda so sir obiskovalci tudi poskusili. Drugi del smo priredili v Oplenovi hiši. Resnično je bilo slabo vreme in odpovedani Kravji bal ni pomagal pri obisku, vendar je 10 gostov izjemno uživalo v družbi predic, oskrbnika Gregorja. Za dodatni užitek je poskrbelo tam pripravljeno maslo« (2010-7.pdf, 19-20; prim. 2010-6.pdf).

¹⁶ Turistično društvo Bohinj je med drugim tudi posrednik zasebnih namestitev v Bohinju (gl. Bohinj-info).

¹⁷ Npr.: »Stojnice so se šibile pod kmečkimi dobrotami, manjkal pa ni seveda niti pravi Bohinjski sir« (Gorenjski glas, 22. 9. 2009: 24). Ali: »Udeleženci so lahko okušali tudi raznoliko tradicionalno hrano, kot so žganci, bohinjski sir, bohinjska postrv, kranjska klobasa« (Gorenjski glas, 20. 9. 2011: 4).

Slika 1. Majerjeva družina v uprizorjenem sprevodu prihoda iz planin in prigona živine, Kravji bal (foto: M. Habinc, 15. 9. 2011).

Slika 2. Prikaz vračanja iz planin s staro sirarsko opremo, Kravji bal (foto: M. Habinc, 15. 9. 2011).

prebivalstva: »Dodatna popestritev dogodka. In še ena stvar, ki naj bi se v Bohinju razvijala. Vse je zaraščeno. V zadnjih letih je marsikdo spet začel z gozdarstvom. So to službo izgubili fantje in kot ena izmed panog, ki pa paše v okolje.«¹⁸

Narediti »poanto« Kravjega bala, če opomnim na uvodni navedek, za njegove organizatorje danes torej pomeni, da prireditve ne skušajo »etnografsko ustrezno« postaviti v čas njenega nastanka, temveč v čas, ki ga je že v 50. letih prejšnjega stoletja skušala preseči. Bolj kot iskanje etnografske ustreznosti tradicije prireditve je pomembno iskanje ustreznosti z njenim vsebinskim izhodiščem, pri čemer se zdi, da je v težnji po čim večji »objektivni avtentičnosti« (Bendix 1997) zaigranost prigona, za katero organizatorji kmetom še vedno plačujejo, vsaj v zadnjih letih nekakšna javna skrivnost, ki jo vzdržujejo tako organizatorji kot mediji. Tako, npr., odlomek iz *Gorenjskega glasa*, v katerem planšar ni izjavil, da je živino na prireditev prignal iz planin, ustvarja vtis nezaigranost:

„Danes smo prišli s planine Blato naravnost v Ukanec. Na Kravji bal prihajam že petindvajset let, pred tem pa je prihajal oče. S seboj sem na ogled prinesel staro opremo, ki je pripadala še mojemu pradedu. Na planini preživimo tri mesece v letu,‘ je povedal majer Jože Cerkovnik iz Ukanca.

(Gorenjski glas, 20. 9. 2011: 4)

Podobno je tudi pogovor o neuprizorjenosti prigona živine s predstavnikom društva dokaj hitro zamrl: »Ni variante. Se ne izide. Tri četrteh krav je v dolini, ni na planinah.« Ob tej izjavi sem imela občutek, da je sogovornik pričakoval (strokovne) očitke na zaigrani prigon živine. Kakor da bi bila igra nekaj, kar naj bi stroka razumela kot manko etnografskega dogodka. Bila naj bi nekaj, o čemer se ne govori veliko in s čimer se, kot je videti na prireditvi, obiskovalci niso veliko ukvarjali, kakovosti (avtentičnosti) dogodka pa niso presojali po objektivnih, temveč subjektivnih merilih (prim. Bendix 1997), To pa je povsem drugače kot pri Vasovanju in Kmečki ohceti.

VASOVANJE IN KMEČKA OHCET

Iščem rešitve za boljšo prireditev. In boljša prireditev zame v tem kontekstu, to predvsem tebe verjetno tudi zanima, s te etno variante, je pa to, da greš ti delat kmečko ohcet tam, kjer se jo je delalo. Na vas.

¹⁸ Od leta 2005 na Kravjem balu npr. potekajo razstava in prikazi strojnega krožka *Bled o sodobnih načinih priprave in rabe lesa za kurjavo*, *LesEnDemo* (Gorenjski glas, 23. 9. 2008: 18 in 2009-7.pdf), od leta 2009 pa tudi razstava in ocenjevanje »edine slovenske avtohtone pasme goveda, cikastega oziroma bohinskega goveda« (gl. npr. 2009-7.pdf, [19, 23–24]), katere »izvorna oblika« naj bi se »razvila na območju Bohinja«, kot drugod na Gorenjskem pa naj bi jo v šestdesetih letih prejšnjega stoletja načrtno začelo izpodrivati lisasto govedo (Javna 2012). Tudi organizatorji poudarjajo živinorejski pomen prireditve: »S prireditvijo Kravji bal predvsem želijo to dejavnost približati mladim in jih mogoče celo navdušiti za življenje v planinah, je pojasnil Jure Sodja iz Turističnega društva Bohinj« (Gorenjski glas, 22. 9. 2009: 24). Pred leti pa je bohinski župan dejal: »Moja velika želja je, da ta praznik ostane. To pomeni, da morajo planine živeti, torej je treba skrbeti, da se ljudje in živina vračajo v planine in opravljajo svoje poslanstvo, ki ima dolgoletno tradicijo« (Gorenjski glas, 18. 9. 2007: 4).

Leta 1939 je Društvo kmečkih fantov in deklet na Poljah organiziralo Kmečki praznik, na katerem so nastopile narodne noše;¹⁹ prireditev z njihovo predstavitvijo so prav tako organizirali leta 1946, a v Ribčevem Lazu (Dobravec 2000: 7). V sodelovanju s posamičnimi vasmi jo je konec avgusta oziroma na začetku septembra naslednjega leta pripravil posebni odbor. Začela se je ob 10.30 s sprevedom narodnih noš in vozov »v celem Bohinju«, nadaljevala z odprtjem in pozdravom, med nastopa godbenikov pa so uvrstili »referat žena iz ministrstva«. Popoldne se je program nadaljeval s pevskimi točkami, »simboličnimi vajami« Ljudske mladine Slovenije, anekdotami in »narodnimi plesi«, sklenil se je s »prosto zabavo« (1947-1.pdf, 1947-4.pdf, 1947-6.pdf, 1947-7.pdf).²⁰ Prireditev omenjam, ker so njegovo vsebinsko kontinuiteto vsaj nekateri člani Turističnega društva Bohinj na začetku 50. let prejšnjega stoletja videli kot priložnost za odprtje turistične sezone. Leta 1955 so jo poimenovali *Bohinjska ofct*, bila pa naj bi

*ena prireditev v začetku sezone, ki bi ostala kot tradicionalna in bi se vsako leto v istem času in enakim programom ponavljala – izvajala. Ta prireditev naj bi bila slična kakor je bila že nekdaj v Bohinju s kmečkim praznikom, na ta način bi imeli v Bohinju 2 prireditve in sicer eno v začetku sezone drugo pa koncem sezone (katero že imamo z kravjem balu) (1955-2.pdf, 1).*²¹

Z nastopom narodnih noš naj bi po eni strani torej šlo za nadaljevanje Kmečkega praznika, hkrati pa naj bi bila Bohinjska ofct prireditev ob začetku turistične sezone;²² zglede zanj lahko iščemo tudi v predstavi kmečke ohceti na sosednjem Bledu. Leta 1954 je namreč pri Turističnem društvu Bohinj začela delovati folklorna skupina,²³ ki je imela svoj tretji nastop na občinskem prazniku na Bledu. Tam so »v predstavi kmečke ohceti sodelovale narodne noše in folklorne skupine celega radovljiškega okraja«, ki so jih tudi ocenjevali (1955-13.pdf: 1). Leta 1955 je Kmečka ofct v Bohinju takole predstavljena:

¹⁹ Po drugem viru naj bi prireditev z mednarodno udeležbo jeseni leta 1939 v Stari Fužini organiziral Tomaž Godec, pomagalo pa naj bi mu Društvo kmečkih fantov in deklet (Stare 2007: 7).

²⁰ Med Bledom in Bohinjem naj bi leta 1947 zaradi Kmečkega praznika nastal nesporazum, »ker sta oba kraja hotela izvesti ta praznik, in to na eni in isti dan, ter z enim in istim programom, odnosno z isto vsebino« (1947-6.pdf, 1), zato prireditve tega leta v Bohinju ni bilo (1947-8.pdf).

²¹ Predlagatelj prireditve je bil leta 1955 predsednik turističnega društva, ki je med predhodniki društva deloval že od leta 1932 (prim. 1955-8.pdf).

²² Ob začetku turistične sezone je turistično društvo z družbenopolitičnimi in gospodarskimi organizacijami v Bohinju že leta 1948 organiziralo turistični teden (1958-4.pdf), Kmečka ofct pa je bila leta 1955 zamišljena (le) kot njegov zaključek. Prve pobude za organizacijo prireditve, s katero bi v Bohinju začeli sezono, so se – vsaj sodeč po arhivu Turističnega društva Bohinj – pojavile leta 1951 (gl. npr. 1951-5.pdf in 1951-7.pdf) in vsaj že leta 1953 so takšno prireditev v Bohinju tudi organizirali, saj je takrat v Bohinjski Češnjici nastala folklorna skupina, »ki je nastopila v prvič na prireditvi za otvoritev sezone 7. 6. 1953 v narodnih nošah z narodnimi plesi« (1954-3.pdf: 4).

²³ Njena učiteljica sta bila gimnazijski ravnatelj Franc Fister in Tončka Marolt: »Nam je priskočil na pomoč ravnatelj gimnazije tov. Fister Franc, kateri je povabil tov. Tončko Maroltovo iz Ljubljane v Bohinj, z katero smo se skupno domenili, da bi pričela z učenjem naše skupine. Tov. Tončka Maroltova je obiskala mnogo očancev v Bohinju, kateri so ji pripovedovali o starih plesih in melodijah, kar je ona zvesto zapisovala, ter tako otela pozabi« (1955-13.pdf, 1).

V predvečer 1 igra ki bode prikazala navade – stare navade iz kmečkega življenja – narodni običaji. V vseh lokalih-hotelih naj bi se ta večer organiziralo rajanje – to je fantovanje z domačo godbo. Drugi dan: sprevod iz Stare Fužine na vozech kjer bi se prikazala znamenitost – domača obrt v Bohinju na veselični prostor, pod Skalco program. (1955-2.pdf: 1–2)²⁴

Na predvečer Bohinjske ofceti so torej uprizorili »narodne običaje«, obenem pa so gostinski objekti organizirali zabave (»fantovanja«). Naslednjega dne je sledil sprevod iz Stare Fužine,²⁵ v katerem so predstavili »domače obrti«, tej pa sklepna veselica na prireditvenem prostoru Pod skalco v Ribčevem Lazu. Vasovanje kot odrski prikaz snubljenja (in ne splošneje »starih navad iz kmečkega življenja« oziroma »narodnih običajev«) in Kmečka ohcet kot prikaz (ali pozneje obred) poroke s sprevidom (svatov in članov folklorne skupine) v narodnih nošah (ne pa s prikazom »domače obrti«) sta kot časovno pa tudi vsebinsko povezani prireditvi tako nastali šele po letu 1955. Po enem od virov je dramtizacijo vasovanja²⁶ in kmečke ohceti s prizorom v naravnem okolju po zapiskih Tončke Marolt in po naročilu turističnega društva priredil dolgoletni ljubiteljski režiser Lovro Strgar, kot uvod v turistično sezono pa je folklorna skupina bohinjskega turističnega društva obe prireditvi prvič uprizorila leta 1961 (KD Bohinj). A sodeč po arhivskih virih so vasovanje in kmečko ohcet, ki se je začela s sprevidom proti prireditvenemu prostoru Pod skalco, kot odrski igri uprizarjali tudi prej – vsaj že leta 1960.²⁷

Z izvedbo iger pa društvo ni bilo najbolj zadovoljno in je Strgarju naročilo, »naj obišče starejše ljudi, ki poznajo običaje in pomnijo, kako je bilo včasih. Kar bo zvedel, naj si zapiše,

²⁴ In še: »Po vaseh (v Starifužini urediti eno staro kuhinjo-hišo z vsemi starimi napravami za mlekarstvo in sirarstvo) po možnosti urediti-pripraviti v stari Mežnarjevi hiši tako, da bi se prikazala tudi tam vsa dejavnost starih navad Bohinja, razstavo izdelkov male obrti itd. /.../ Prireditvev naj prikaže pravo sliko pristnih starih Slovenskih navad-scen iz življenja v Bohinju in sicer predvečer, drugi dan dopoldan ogled razstave popoldan pa za zaključek prireditvev« (1955-2.pdf, 1–2).

²⁵ Drugi vir navaja, da so v 50. letih prejšnjega stoletja sprevidi ob Kmečki ohceti potekali od Bohinjske Bistrice do Ribčevega Laza, šele pozneje pa med Staro Fužino in Ribčev Laz (Šilc 2010: 37). A vsaj že leta 1962, »kakor prejšnja leta«, je sprevid Kmečke ohceti krenil iz Stare Fužine, »od Zetka« (1962-9.pdf: 1), kjer so odigrali »prihod po nevesto«, »šrango« pa pred vhodom na prireditveni prostor Pod skalco: »gre iz Stare Fužine. šranga bo pod Skalco – pri vhodu« (1962-7.pdf: 1).

²⁶ Še leta 1956 so v soboto zvečer uprizorili »fantovanje«, ki mu je sledila zabava, prav tako poimenovana »fantovanje«: »Godba bo igrala pri fantovanju oz. po fantovanju 3 ure, drugi dan pa po prireditvi-programu do 2. ure zjutraj« (1956-7.pdf: 2). Izraz vasovanje za uprizoritev so začeli uporabljati vsaj že leta 1960 (gl. npr. 1960-12.pdf: 1).

²⁷ Takrat so obiskovalci za ogled Vasovanja in Kmečke ohceti plačevali vstopnino, organizatorji pa so posameznikom, oblečenim v narodne noše, plačevali udeležbo na Kmečki ohceti. Opozarjali so, da »se v nošah ne sme kaditi cigaret, ženske naj se ne šminkajo« (1960-12.pdf: 1). Dodali so še: »Na oder pripraviti par miz, kmečke stole, prte, vilice na dva ali tri krožnike narezati šunko in klobase, dalje par krožnikov krofov in potic, kozarce ter 5 l vina« (1960-13.pdf: 1). Želeli so tudi stalnega napovedovalca, ki naj bi na obeh igrah napovedoval v več jezikih (1960-16.pdf: 1), podobno kot pri Kravjem balu pa naj bi okoliški hoteli društvu plačali »10 odstotkov od iztržka«, ki so ga imeli v prireditvenih dneh (1960-13.pdf: 2).

nato naj vskladi in poveže. Društvo mu bo plačalo, rok pa je 28. 5. 1960« (1960-15.pdf: 1). Leta 1961 je folklorna skupina izvedla vasovanje in kmečko ohcet ne le na novem odru Pod skalco (1961-21.pdf: 1), temveč tudi z novim besedilom (1961-7.pdf: 1; prim. 1961-21.pdf: 1), kar Kulturno društvo Bohinj danes razume kot začetek omenjenih prireditev.²⁸ Že leta 1966 so organizatorji začeli razmišljati o tem, da poroka na Kmečki ohceti ne bi bila zaigrana (1966-12.pdf: 2),²⁹ naslednje leto pa so za uprizoritev prihoda po nevesto izbrali hišo pri Agotnjeku v Stari Fužini (1967-11.pdf: 3), od koder je sprevod začel svojo pot še dolga desetletja.³⁰

Vsaj v letih 1993 in 2006, občasno pa tudi pozneje,³¹ Kmečka ohcet v Bohinju ni bila zgolj prikaz, saj sta v njej sodelovala v narodne noše oblečena mladoporočenca (in njuni svatje), ki sta se na prireditvi tako civilno kot cerkveno tudi poročila (gl. npr. 1994-9.pdf,³² prim. Gorenjski glas, 30. 7. 2002: 4 in 29. 7. 2008: 24). Še leta 2003 je bilo na Kmečki ohceti več kot 100 svatov in 20.000 obiskovalcev, par, ki se je takrat poročil, pa se je odločil »med poroko v Afriki in veselico« (Gorenjski glas, 29. 7. 2003: 21).³³ V naslednjih letih je, kakor lahko razberemo iz medijskih objav, začel upadati interes za prireditev, v okviru katere je civilna poroka leta 2004 prvič potekala na ladji na Bohinjskem jezeru (Gorenjski glas, 3. 8. 2004: 1).³⁴ Tako so se med člani lokalnega turističnega društva podobno kot v

²⁸ Leta 1961 sta pred hotelom Jezero dopoldne pred Kmečko ohcetjo potekala tudi promenadni koncert in »turistično-propagandna vožnja« Avto-moto društva Bohinj. Vozila so bila okrašena s cvetjem, napisi na njih pa so med drugim vabili na bodoče prireditve Turističnega društva Bohinj. V avtomobilih so se vozile narodne noše, pionirji in tamburaši, na tovarnjaku pa je sedela godba (1961-21.pdf, 1).

²⁹ Npr.: »kmečko ohcet razširiti, zaradi snemanja, po možnosti dobiti res pravi poročni-zakonski par« (1966-12.pdf: 2).

³⁰ Po poročanju *Gorenjskega glasa* so se od tam odpravili na pot še leta 2010 (Gorenjski glas, 16. 7. 2010: 21), čeprav naj bi v zadnjih letih sprevod pogosteje šel na pot iz Bohinjske Češnjice. V Stari Fužini naj bi se z uprizoritvijo šranje ustavila na kopaljšču in v cerkvi sv. Janeza (Šilc 2010: 37–38).

³¹ Še leta 1992 sta ob prvi »res ta pravi Kmečki ohceti«, neodigrani in »postavljeni v pravo okolje« v Preddvoru (Gorenjski glas, 3. 7. 1992: 9), potekali tudi Kmečki ohceti na Bledu in v Bohinju, pri čemer je bil na Bledu pravi sprevod s poroko, v Bohinju pa le za njen prikaz (Gorenjski glas, 11. 8. 1992: 20). Tudi leta 1993 so na Bledu še iskali par, ki bi se poročil na tamkajšnji Kmečki ohceti (Gorenjski glas, 11. 6. 1993: 16), s pravim parom pa naj bi prireditev prvič izvedli v Bohinju: »KMEČKA OHCET. V lanskem letu smo to prireditev že drugič izvedli kot pravo poroko. ... naj bi pri vseh nadaljnjih prireditvah KMEČKA OHCET razpisali natečaj za prijavo para s poudarkom, da bi bil to kmečki par, oziroma, da bi kmečki par imel prednost pri izbiri. Razpis naj bi veljal za področje Bohinja« (1994-9.pdf: 1–2). Po letu 2006 se je par na Kmečki ohceti v Bohinju poročil vsaj še leta 2008 (2008-5.pdf: 4).

³² Naslov vira se pomotoma nanaša na leto 1994, sodeč po vsebini gre za spored za leto 1995.

³³ Sodelovanje para na Kmečki ohceti je društvo spodbujalo finančno in z darili sponzorjev: »Bohinjsko TD je mladoporočencema podarilo tudi 230.000 tolarjev« (Gorenjski glas, 29. 7. 2003: 21; prim. 3. 8. 2004: 1 in 2. 8. 2005: 4). Kot je pojasnil sogovornik: »Ko preračunaš malo, še zdaj je za poroko izvest pet tisoč evrov najmanj. Kakorkoli obrneš, je motivacija, za marsikoga pa tudi razlog bolj socialne, finančne narave.«

³⁴ Leta 2005 so našli 2000, naslednje leto pa več sto obiskovalcev (Gorenjski glas, 2. 8. 2005: 4 in 1. 8. 2006: 4).

Slika 3. Priprave na Vasovanje v Srednji vasi (foto: M. Habinc, 27. 7. 2012).

Slika 4. Plakat-vabilo na Kmečko ohcet leta 2012 (foto: M. Habinc, 27. 7. 2012).

zvezi s Kravjim balom pojavila vprašanja, kaj narediti s prireditvama, ki društvu prinašata predvsem finančno izgubo (gl. npr. 2008-5.pdf: 4). Ker sta bila tudi Vasovanje in Kmečka ohcet za kraj zelo pomembna, naj bi Kmečko ohcet še naprej ohranjali na istem prireditvenem prostoru, Vasovanje pa so z letom 2009 preselili: »Vasovanje se iz prostora pod Skalco prestavi v vaško jedro (npr. Srednja vas), kmečka ohcet se odvija na dosedanjem prireditvenem prostoru« (2008-8.pdf: 2–3). Za to spremembo so se člani društva lažje odločili tudi zaradi denacionalizacijskega postopka, ki se je nanašal na prostor Pod skalco;³⁵ Folklorna skupina Bohinj³⁶ je leta 2009 Vasovanje tudi zares prvič izvedla v Srednji vasi. S tem so Vasovanje in Kmečko ohcet, ki sta bila v povojnih letih zamišljena ne le kot vsebinsko, temveč tudi časovno in prostorsko povezani prireditvi, prostorsko ločili in dobili dva (še bolj) samostojna dogodka. A po mnenju organizatorjev naj bi imela sprememba več pozitivnih kot negativnih posledic:

VASOVANJE je drugič potekalo v petek zvečer,³⁷ vendar prvič Pod lipo v Srednji vasi v obliki igre, s čimer smo uspeli pridobiti tisto pravo občinstvo, ki je prišlo gledat igro ... Vasovanje je zadnja leta delovalo medlo, zato pa je letos toliko bolj uspelo. (2009-7.pdf: 23–24)

Uspeh naj bi bil tako vsebinski kot finančni, saj naj bi prireditev tudi glede na obiskanost³⁸ dobila »pravo, ne ponarejeno«³⁹ prizorišče:

Dogodek sem racionaliziral za dva, tri tisoč evrov ... če gledaš kot gledalec, res dojameš, kaj se dogaja, spremljaš igro. Ni razvlečeno, da boš zaspal, ni nekaj zamorjenega, ampak je lahkotno, igralce vidiš. Tudi oni vedo, da so kot na pladnju, kar pomeni, da se še bolj potrudiš ... pa to prizorišče! Tisti balkon, tisto korito.

³⁵ Prostor so po drugi svetovni vojni nacionalizirali, turistično društvo pa je – sicer brez kakršne koli formalnopravne podlage – postalo njegov upravljalec in je na njem zgradilo objekte, ki jih je oddajalo v najem (2009-5.pdf: 4). Denacionalizacijska upravičenka, nadškofija Ljubljana, je leta 2012 znova postala delna lastnica prostora, a svoje lastninske pravice zaradi tamkajšnjih črnih gradenj, ki bi jih turistično društvo moralo podreti, še ni mogla vpisati v zemljiško knjigo (2012-26.pdf: 4).

³⁶ Leta 1953 ustanovljena folklorna skupina Turističnega društva Bohinj se je leta 1974 razdelila v dve folklorni skupini – v folklorno skupino (Kulturnega društva) Bohinj, ki tudi v sodobnosti izvaja Vasovanje, in v folklorno skupino (KUD Triglav) iz Srednje vasi, ki igra Kmečko ohcet (Šilc 2010: 38).

³⁷ Vasovanje in Kmečka ohcet sta do leta 2008 potekala v soboto zvečer in v nedeljo, leta 2008 pa so ju organizatorji prestavili na petek zvečer in na soboto (Gorenjski glas, 29. 7. 2008: 24).

³⁸ Prostor Pod skalco naj bi bil za nekaj sto obiskovalcev igre prevelik, je pojasnil sogovornik: »Tam lahko delaš velike stvari, ko se nabere vsaj dva do tri tisoč ljudi. Ne moreš pa delat dogodka, kot je Vasovanje, ko pride največ 500, 600 ljudi in je potem prostor prazen. Izpade neprijetno.«

³⁹ Takšno prizorišče bi lahko postavili npr. z novimi in dražjimi kulisami na prireditvenem prostoru Pod skalco: »Ampak te kulise nočem, nočem si tega stroška naredit Raje sem se odločil, da grem v vas.«

Kmečka ohcet se je po drugi strani še vse do leta 2012 končevala na prireditvenem prostoru Pod skalco. A s takšno izvedbo so bili organizatorji vse manj zadovoljni.⁴⁰ Prireditev je namreč postajala veselica, alkoholna zabava za nastopajoče, ne pa kulturna prireditev:

Začenjali so v Češnjici, že tam so pili ... so prišli Pod skalco že tako ... Pravih turistov pa nikjer ni bilo ... so začeli hodit ob osmih, pri zadnjem dejanju ... zaradi teh stvari sem sploh šel vse to menjat. Se mi je zdelo totalno ponižujoče do tega, kar se nekdo trudi. Če ti ni všeč, pojdi stran.

Že spremembe Vasovanja predvsem nastopajoči niso sprejeli z navdušenjem,⁴¹ še skromnejša je bila podpora pri spreminjanju Kmečke ohceti iz »zabave zase«⁴² v (znova) »kulturni oziroma kulturnejši dogodek«, ki so ga leta 2012 predstavili na novo prizorišče, v vas Nemški Rovt. Kmečka ohcet je tega leta potekala ob 90-letnici vaškega gasilskega društva, ki je prireditev soorganiziralo, kar je Turističnemu društvu Bohinj prihranilo precej stroškov in olajšalo organizacijo.⁴³

Poleg tega dogodek ni bil (le) zaigran, ampak se je za svate začel z manjšo pogostitvijo na prostoru Pod skalco in s civilno poroko na ladjici na Bohinjskem jezeru. Popoldne so v narodne noše preoblečeni mladoporočenca in njuni priči sodelovali v uprizoritvi Kmečke ohceti v Nemškem Rovtu, ki se je začela s »poslavljanjem neveste od doma« in kratkim sprevodom vozov do šrange sredi vasi, nadaljevala s sprevodom do vaške cerkve in s tamkajšnjim cerkvenim obredom, po katerem so odigrali še sprejem para na mladoporočenčevem domu; sledila je (gasilska) veselica za svate in vse obiskovalce. Podobno kot pri Vasovanju so organizatorji selitev Kmečke ohceti na novo prizorišče utemeljevali predvsem z izborom ustrežnejše, »pristnejše« lokacije:

Glavni poanta je bila, da smo šli na vas. Ker na vasi, ni važno, če so tam razdalje čisto mičkine, tako je bilo na vasi.⁴⁴

⁴⁰ V tem času najdemo npr. naslednji zapis: »Sobota je dan za KMEČKO OHCET, ki smo jo po lanski odpovedi le izpeljali, vendar smo lahko kar precej razočarani nad obiskom /.../ Pod Skalco je bilo nekaj obiskovalcev, vendar premalo, da bi lahko to prireditev bolje stržili v prihodnje. Še vedno imamo težavo pridobiti pravi par in tudi lokacijsko zadeve niso urejene /.../ Priznam, da je vsako leto težje, saj ni iniciative domačinov, ni mladih, ki bi nastopali in ni para, ki bi se ženil. Upamo le, da bodo vsi vključeni še imeli voljo pomagati in ohranjati tradicijo naprej« (2010-7.pdf: 19–20).

⁴¹ Kritični so bili tudi zato, ker igri ne sledi več splošna zabava.

⁴² »Nekulturnost« (domačih) obiskovalcev so kritizirali že v 60. letih prejšnjega stoletja: »Običaj je plod zgodovine naših prednikov, občudovati bi morali to dragoceno izročilo preteklosti. Mnogi so gledali narodne noše in celoten sprevod kot neke vrste maškerado pustnih dni. Seveda je to razumljivo, saj danes cenimo samo še moderne reči. Tudi vedenje in prerivanje domačih gledalcev je bilo temu primerno. Inozemski gostje, ki so prišli v Bohinj, pa so bili izredno zadovoljni. Bilo je dobro poskrbljeno, da so lahko fotografirali in filmali iz neposredne bližine« (Šemrl 1964).

⁴³ O lažji organizaciji prireditve je sogovornik povedal naslednje: »Tam nimaš takih problemov s cesto. Sicer sem imel drame z elaborati, cesto sem začasno zapiral, pa tudi kar nekaj denarja je šlo za to.«

⁴⁴ Izjava morda skuša ugovarjati kritikam o zelo skrajšani poti sprevoda narodnih noš in predstavitvi šrange sredi vasi oziroma far, in ne na njihovih mejah (prim. Ložar Podlogar 2004).

Slika 5. Nevesta v svatovskem sprevodu skozi Nemško vas, Kmečka ohcet (foto: M. Habinc, 28. 7. 2012).

SKLEP

Etnografska ustreznost v primeru Vasovanja in Kmečke ohceti torej pomeni (manjšemu občinstvu) ustrežnejše in pristnejše prizorišče v (eni) od vasi kot kulisi, kjer naj bi vasovali in se poročali tudi v (pedsocialističnih) časih, ki sta jih, podobno kot pri Kravjem balu, prireditvi skušali preseči že v 50. letih prejšnjega stoletja, ko sta šele nastajali. Pri tem se, morda tudi zaradi skromnejšega občinstva in prepletenosti vlog posameznikov,⁴⁵ za Vasovanje in Kmečko ohcet – v nasprotju s Kravjim balom – zdi igranje vse ustrežnejši in bolj zaželen model, ki pomeni vračanje k odrskim in manj »prostorsko premičnim« scenarijem obeh prireditev.⁴⁶ Obe igri sta leta ohranili temeljne prizore, postopoma sta se pa predvsem krajšali in postajali zabavnejši: »Malo krajše je, kakšna stvar je malo bolj smešna, da gre vse skupaj malo bolj gladko.« Čeprav je bilo v povojnih letih zamišljeno, da se igri povežeta v

⁴⁵ Društveni referent za prireditve je tudi predsednik Kulturnega društva Bohinj, pri katerem deluje folklorna skupina, ki izvaja Vasovanje.

⁴⁶ Sogovornik je npr. razmišljal o tem, ali je smiselno organizirati neuprizorjeno Kmečko ohcet tako zaradi stroškov kot pomembnosti dogodka za mladoporočenca in svate. Hkrati pa pa je dejstvo, da pomeni resnična poroka tako za organizatorje kot za mladoporočenca drugačno motivacijo in promocijo. Sprevod narodnih noš pa ima, kot se zdi, predvsem vizualno vlogo, »ker je povorka zanimava za slikat«.

en dogodek, ki poteka na skupnem prizorišču (kulisi), namenjenem množicam in njihovi zabavi, pa v sedanjem času organizatorji – podobno kot pri Kravjem balu – razmišljajo predvsem o tradicionalnosti iger kot osrednjih vsebin prireditev, manj pa o njihovem pomenu:

Lahko da se motim, lahko me v to kdo tudi prepriča, ampak Kmečka ohcet ni mišljena kot množičen dogodek ... takrat tudi ni bilo toliko ljudi. Ni bilo tudi toliko avtov, ni bilo infrastrukturno tako zahtevno.

»LJUDEM PA TO NIČ NE POMENI« ALI »ETNOGRAFSKA USTREZNOST«
KOT NAČIN OPOMENJANJA DOGODKOV

In etnografski dogodek ni nikoli popivanje. Etnografski dogodek je vedno predstavitev nečesa, neka igra ... Je neka predstava. Predstava, ki je na nek način bolj originalna in ki naj bi ohranjala tradicionalne navade, jezik ... ki naj bi predstavila nekaj, kar je na tem kraju v zgodovini bilo.

Vasovanje in Kmečka ohcet sta se iz turističnih dogodkov, namenjenih množicam, v primeru Kmečke ohceti morda celo spektakla, v zadnjih letih tako spremenila v manjši, »intimni« prireditvi.⁴⁷ Kakor gledališče zgodovine (Bogataj 1992) oziroma ritualno dejanje (Manning 1992), ki kaže na tradicijo kot družbeno poudarjen simbol, sta v zadnjih letih postavljeni v bolj ali manj turistično obrobni (različni) vasi v bližini Bohinjskega jezera. Njuni organizatorji so podobno kot za Kravji bal v desetletjih vedno iskali vsebinske poprestritve in dopolnitve, a pri tem ohranjali posamezna dejanja kot oporne točke prireditev. Pri Kravjem balu je bil to npr. (uprizorjeni) prigon živine iz planin, pri Kmečki ohceti pa uvodna uprizoritev vasovanja in sprevod narodnih noš s postanki in sklepna veselica.

Kakor je videti iz nekajdesetletnega razvoja Vasovanja in Kmečke ohceti, sta danes prireditvi za improvizacijo, igro in zabavo »zase«, npr. za nastopajoče in/oziroma svate, precej manj odprti kot še do nedavna (prim. Manning 1992). Kravji bal kot predvsem turistična veselica »za druge« pa po drugi strani še vedno ohranja svoj, že po drugi svetovni vojni definirani namen. S spremenjenim (predvsem prostorsko perifernim) kontekstom izvedbe Vasovanja in Kmečke ohceti in tako s spremenjenim pomenom (Lozica 1990: 197) se prireditvi v sodobnosti sicer vračata k predstavljanju (oziroma igranju) »za druge«, kar je bil že pred drugo svetovno vojno namen (oz. eden od namenov) Kmečkega praznika in kar je še danes eden od namenov Kravjega bala. A za to se organizatorji morda niti ne bi odločili, če se pred tem po njihovi presoji ne bi spremenila doživljanje in pomen obeh prireditev, ki ju merijo z odzivom občinstva in s številom obiskovalcev, a po sogovornikovem mnenju tudi z lokalnim ponosom:

Drugje, kjer organizirajo kmečko ohcet, se vasi med sabo povežejo. Sami naredijo mlaje, čistijo pred svojimi hišami, nihče jih ne sprašuje in ne hodi

⁴⁷ Sogovornik o tej temi pravi: »Jaz ti dve prireditvi umeščam kar med intimne prireditve /.../ Gre za prikaz za stacionarne turiste, če pride še kdo drug, vedno bomo veseli /.../ Gre samo za to, da se ohrani neko prireditev in da je polno obiskana«.

okoli z vrečo denarja in deli vloge: 'Ti boš to, ti boš pa to'. Tu pa ... Ni sto ljudi, ki bi s ponosom prišli na tak dogodek ...

Zato sem letos tudi šel Kmečko ohcet delat v vas, v kateri ljudje res stopijo skupaj in stvari naredijo res dobro. Vsak ima svoje delo, vsak ima svojo zgodbo, naredijo vse in nekako imaš občutek, da so enotni ...

Kravji bal, dejansko plačamo zemlje, plačamo varnost, plačamo glasbo, plačamo ljudi, ki delajo, plačamo najeme stojnic, šotorov, odrov, plačamo rešilca, plačamo gasilce ... Žal se tu plača vse. ... Ne, ni, ponosa ni več.
(prim. tudi 2009-7.pdf: 19).

Gre torej predvsem za dogodke »za druge«, predvsem za »najbolj druge« (turiste), za dogodke kot izjave (Handelman 1990: 94), ki prispevajo, kakor je to že pred leti zaznala Bajuk Senčarjeva, »pomemben del h kulturni identiteti Bohinja, kot se predstavlja turistom« (Bajuk Senčar 2005: 96). Pomanjkanje (neveseličnega) interesa za te prireditve med lokalnim prebivalstvom in »občutka enotnosti«, kot se je izrazil sogovornik, morda izraža tudi obrobnost trenutnih predstav o tem, kaj in kakšna naj bi tradicija bila. Tako Kravji bal kot Vasovanje in Kmečka ohcet namreč kot *dogodki-izjave* kažejo statično podobo družbe in z njo povezanega moralnega in družbenega reda, s čimer ohranjajo družbeni nadzor in obenem umikajo pogled s konfliktnosti družbenih stanj (Handelman 1990: 94). Vasovanje in Kmečko ohcet društvo organizira, saj je

[c]ilj tega vikenda ... predstavitev dela naše tradicije, kulture, jezika in zgodovine v prekrasnih ambientih ... Tu gre predvsem za ohranitev običajev in jezika. (2009-7.pdf: 24)

Ali: »Pomen prireditve je predvsem prenašanje običajev na mlade rodove in ohranjanje bohinjaškega narečja« (Gorenjski glas, 29. 7. 2008: 24). Gre za predstavo o Vasovanju in Kmečki ohceti kot t.i. etnografskih dogodkih, »kulturnih dogodkih«, igri in »nikoli popivanjih«, kot pojasnjuje uvodni citat poglavja in kot jo zasledimo tudi pri organizatorjih obeh prireditev v petdesetih letih prejšnjega stoletja. Že takrat so si namreč prizadevali za (odrsko) ohranjanje »narodnega blaga«, sicer umikajočega se novostim in turizmu kot naprednejši gospodarski dejavnosti (prim. Lozica 2009: 281). Če sta bila takšen namen in pomen predstavljanja, podobno kot v predvojnih letih, takrat družbeno ustrezna in zaželena in če sta svojo moč in prepričljivost ohranjala še dobro desetletje po osamosvojitvi Slovenije, se zdaj zdi, da sta za širšo javnost in domačine zvođenela.

Zanimivo je tudi, da t. i. etnografski dogodki niso razumljeni enoznačno, saj je lahko odigranost (npr. prigon živine na Kravjem balu) njihova prednost ali pa šibkost oziroma pomanjkljivost. Če je v obeh primerih merilo presoje »zaresnost« prikazanega, npr. »zaresnost prigona živine iz planin« in »zaresnost poroke«, obstaja med prireditvami več razlik: če ohceti (in vasovanja) »po starem« ni več in jo (oz. ju) lahko le zaigramo ali pa ponudimo kot enega od mogočih scenarijev za organizacijo in izvedbo sodobnih »zaresnih« porok, se živina v planinah, čeprav v veliko manjši meri, še vedno pase. (Tudi) zato pravi prigon živine na prireditve ne bi bil mogoč in tako se kot edina alternativa kaže igranje (nekdanjega) prigona živine.

Morda tudi zaradi vpliva stroke (prim. Bogataj 1992) se zdi »etnografska ustreznost« vsaj v vseh obravnavanih primerih bistveno bolj enoznačna in nanašajoča se predvsem na rekonstruiranje »objektivno avtentične« (Bendix 1997) vsebinske ponudbe prireditev, postavljene v izbrana (pedsocialistični) čas in (lokalni) prostor. Pri tem ne gre za iskanje »ustreznosti« z »nevsebinskimi« vidiki posamičnih prireditev, npr. njihovimi pomeni ali družbenimi posledicami, temveč, kakor izraža uvodni navedek, za iskanje vsebinskih poant. Tako razumljena »etnografska ustreznost« lahko obrobne predstave o tradiciji morda resda opomenja in s tem prispeva k njihovi večji tržni vrednosti, a po drugi strani zanemarja družbene pomene, ki so povezani s pripravo prireditev. Gre za vprašanje, ali bi na Kravjem balu (kljub vsem administrativnim in drugim oviram) lahko izvedli nezaigrani prigon živine iz planin, če bi obstajal, kot je dejal sogovornik, »ponos« in če bi domačini sami v njem našli svoj (ekonomski?) interes, pri čemer bi odpadla vsa prizadevanja po »etnografsko ustreznem« rekonstruiranju »tradicionalnega« prigona živine iz planin. Če je namreč tradicija na Kravjem balu nekaj sekundarnega, je tak tudi Kravji bal v širši zgodbi o vlogi živinoreje v lokalnem okolju in prireditev lahko ohrani le vlogo simbola z zelo omejeno močjo.

LITERATURA IN VIRI

- Bajuk Senčar, Tatiana
2005 *Kultura turizma. Antropološki pogledi na razvoj Bohinja*. Ljubljana: Založba ZRC, ZRC SAZU.
- Bendix, Regina
1997 *In Search of Authenticity: The Formation of Folklore Studies*. Madison in London: University of Wisconsin Press.
- Bogataj, Janez
1992 *Sto srečanj z dediščino na Slovenskem*. Ljubljana: Prešernova družba.
- Bohinj info
2013 Bohinj info (<http://www.bohinj-info.com/si>, 21. 5. 2013).
- Dobravec, Ludvik
2000 *50 let bohinske folklore*. Bohinjska Bistrica: TD Bohinj.
- Handelman, Don
1990 *Models and Mirrors: Towards an Anthropology of Public Events*. Cambridge (idr.): Cambridge University Press.
- Javna
2012 *Javna služba nalog genske banke v živinoreji. Cikasto govedo. Slovenska avtohtona pasma goveda = Cika cattle: slovenian autochthonous cattle breed*. (Izdajatelj: Javna služba nalog genske banke v živinoreji, Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko). Domžale: Biotehniška fakulteta, Oddelek za zootehniko.
- KD Bohinj
2013 KD Bohinj (http://www.kdbohinj.si/odrasla_folklorna_skupina.php, 23. 5. 2013).
- Lozica, Ivan
1990 *Izvan teatra. Teatrbilni oblici folkloru u Hrvatskoj*. Zagreb: Hrvatsko društvo kazališnih kritičara i teatrologa.

- 2009 Traktat o prioritetama. V: Ceribašić, Naila in Ljiljana Marks (ur.), *Izazov tradicijske kulture. Svečani zbornik za Zoricu Vitez*. Zagreb: Institut za etnologiju i folkloristiku, 272–291.
- Ložar - Podlogar, Helena
- 2004 Šranga. V: Baš, Angelos (ur.), *Slovenski etnološki leksikon*. Ljubljana: Mladinska knjiga, 613.
- Manning, Frank E.
- 1992 Spectacle. V: Bauman, Richard (ur.), *Folklore, Cultural Performances, and Popular Entertainments: A Communications-centered Handbook*. New York: Oxford University Press, 291–299.
- Poljak Istenič, Saša
- 2008 Šege in navade kot folklorizem. *Traditiones* 37 (2): 61–110.
- Stare, Polonca
- 2007 *Kmečka ohcet v Bohinju*. (Neobjavljena diplomska naloga). Bled: Višja strokovna šola za gostinstvo in turizem.
- Šemrl, Ljudmila
- 1964 Kmečka ohcet v Bohinju. *Turistični vestnik* 12 (11): 328.
- Šilc, Gregor
- 2010 *Pomen turističnih privreditev v Bohinju*. (Neobjavljena diplomska naloga). Koper: Fakulteta za turistične študije, Turistica, Univerza na Primorskem.
- 1947-1.pdf = Zapisnik seje odbora TDS podružnice Bohinj, 2. 3. 1947.
- 1947-4.pdf = Zapisnik seje IO TD podružnice Bohinj, 29. 6. 1947.
- 1947-6.pdf = Zapisnik zborovanja masovnih organizacij OF oziroma zastopnikov vseh organizacij Bohinja, 18. 8. 1947.
- 1947-7.pdf = Zapisnik sestanka, tj. IV. redne seje pripravljalnega odbora za kmečki praznik, 30. 8. 1947.
- 1947-8.pdf = Zapisnik seje upravnega in nadzornega odbora podružnice TDS Bohinj, 21. 12. 1947.
- 1951-5.pdf = Zapisnik seje odbora TD Bohinj, 4. 5. 1951.
- 1951-7.pdf = Zapisnik seje-sestanka odbora TD Bohinj, 26. 12. 1951.
- 1953-1.pdf = Zapisnik VIII. rednega občnega zbora TD Bohinj, 15. 3. 1953.
- 1954-1.pdf = Zapisnik sestanka pripravljalnega odbora za Kravji bal, 26. 9. 1954.
- 1954-3.pdf = Zapisnik IX. občnega zbora TD Bohinj, 4. 4. 1954.
- 1955-2.pdf = Zapisnik seje TD Bohinj, 25. 12. 1955.
- 1955-8.pdf = Zapisnik seje upravnega odbora TD Bohinj, 5. 6. 1955.
- 1955-12.pdf = Poročilo predsednika za 10. občni zbor TD Bohinj, 19. 3. 1955.
- 1955-13.pdf = Poročilo folklorne skupine za redni občni zbor TD Bohinj, Anton Ogrin, 19. 3. 1955.
- 1956-6.pdf = Zapisnik o sestanku prireditvenega odbora TD za Kravji bal, 21. 9. 1956.
- 1956-7.pdf = Zapisnik seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 2. 6. 1956.
- 1958-4.pdf = Poročilo za slavnostno sejo TD ob priliki otvoritve Turističnega tedna v Bohinju, 30. 6. 1957.
- 1960-3.pdf = Zapisnik 6. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 6. 10. 1960.
- 1960-5.pdf = Zapisnik 8. seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 22. 9. 1960.
- 1960-9.pdf = Zapisnik 4. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 24. 8. 1960.
- 1960-12.pdf = Zapisnik 3. seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 29. 6. 1960.
- 1960-13.pdf = Zapisnik 2. seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 22. 6. 1960.
- 1960-14.pdf = Zapisnik 3. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 16. 6. 1960.
- 1960-15.pdf = Zapisnik 2. seje upravnega odbora TD Bohinj, 21. 5. 1960.
- 1960-16.pdf = Zapisnik 1. seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 27. 4. 1960.
- 1961-4.pdf = Redni letni občni zbor TD Bohinj z dne 19. februarja 1961 v hotelu »Jezero«. Poročilo predsednika.
- 1961-7.pdf = Zapisnik 1. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 9. 3. 1961.
- 1961-15.pdf = Zapisnik seje prireditvenega, upravnega in nadzornega odbora turističnega društva Bohinj, 8. 9. 1961.
- 1961-21.pdf = Zapisnik 1. seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 31. 5. 1961.
- 1962-5.pdf = Zapisnik seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 28. 8. 1962.

- 1962-7.pdf = Zapisnik seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 5. 7. 1962.
 1962-9.pdf = Zapisnik 1. seje prireditvenega odbora TD Bohinj, 17. 5. 1962.
 1966-12.pdf = Zapisnik 3. redne seje upravnega odbora TD Bohinj, 18. 11. 1966.
 1967-11.pdf = Zapisnik 10. redne seje upravnega odbora TD Bohinj, 16. 6. 1967.
 1994-9.pdf = Program prireditev za leto 1994. 7. 4. 1995.
 2008-5.pdf = Zapisnik 33. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 10. 9. 2008.
 2008-8.pdf = Zapisnik 36. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 12. 12. 2008.
 2009-5.pdf = Zapisnik 2. seje upravnega in nadzornega odbora ter disciplinskega razsodišča TD Bohinj, 20. 3. 2009.
 2009-7.pdf = Zapisnik 4. seje upravnega odbora TD Bohinj, 27. 10. 2009.
 2010-6.pdf = Zapisnik 11. seje upravnega odbora TD Bohinj, 10. 9. 2010.
 2010-7.pdf = Zapisnik 12. seje upravnega odbora TD Bohinj, 9. 11. 2010.
 2012-26.pdf = Zapisnik 26. seje upravnega in nadzornega odbora TD Bohinj, 27. 11. 2012.

THE TRADITIONAL COWS' BALL (*KRAVJI BAL*), VILLAGE SERENADE (*VASOVANJE*), AND COUNTRY WEDDING (*KMEČKA OHCET*) IN BOHINJ FROM THE ORGANIZERS' PERSPECTIVE

The Cows' Ball (Kravji bal), Village Serenade (Nasovanje), and Country Wedding (Kmečka ohcet) are promoted today as the most traditional tourism events in Bohinj. Their traditional character is attributed to their longevity as well as to their content. The events were first held by a local tourism association in the 1950s and were also incorporated into developing mass tourism. They were all intended to stage "authentic national goods" or promote them in parades, while in real life these "goods," such as alpine farming and various rituals connected with marriage, were rapidly vanishing. This was a part of a socialist model of modernization, but today mostly economic calculations influence the decisions made about the future of those events. Nevertheless, decisions can also be presented publicly as striving towards higher quality of the events and/or towards their professional acknowledgment. For example, the Cows' Ball with its staged procession of cattle remained the largest tourism event in the area and today has changed only inasmuch as its gastronomical and other commercial aspects strive to be more localized and attached to complementary economic activities, which the organizers believe should be promoted as "traditional" and "typical" for the Bohinj area. This is also why the event is often promoted as the only large-scale tourism event in Bohinj where rolled kebabs or burgers, which became the most common food of the large-scale social events during communist times, cannot be bought because only local and "authentic" food is served. The Village Serenade and Country Wedding, on the other hand, have changed more drastically. In the last few years, their audience has decreased; however, because tradition (still) serves as a marketing strategy, these events were not discontinued, but were moved to two peripheral villages. This withdrawal to a more "intimate" and also peripheral status was explained by the organizers as a return to the "original venues" of the events, where marriage proposals and weddings "actually took place" in the (pre-socialist) past. Since the 1950s, the Village Serenade and Country Wedding have evolved not only into tourism

events, but also into social occasions for the performers and locals. Their current re-cultivation into mostly staged performances is thus not something that all locals agree with.

The Cows' Ball, Village Serenade, and Country Wedding also reflect various organizers' perceptions on the role of staging in what they perceive as "ethnographic events": on one hand, it is considered detrimental to the Cows' Ball, but on the other hand it is also the most proper model for performing the Village Serenade and Country Wedding. This diversifies the perception of the "ethnographic events," whereas the understanding of "ethnographic adequacy" seems unequivocal and centered around what Regina Bendix termed "objective authenticity." In the organizers' view, "ethnographically adequate" events are those that "objectively authentically" present (parts of a) local culture from pre-socialist times, omitting not only the socio-historical context of the emergence of all three events, but their meaning for the tourism economy as well.

Doc. dr. Mateja Habinc, Oddelek za etnologijo in kulturno antropologijo, Filozofska fakulteta, Univerza v Ljubljani, Zavetiška 5, 1000 Ljubljana, mateja.habinc@ff.uni-lj.si